

TERAPIYA FANINI O'QITISHDA KLINIK FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH METODLARI

Jonqobilova Zuxra

*Xalqaro Innovatsion Tibbiyot
texnikumi Terapiya fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada terapiya fanini o'qitish jarayonida talabalarda klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirishning zamonaviy pedagogik metodlari tahlil qilingan. Klinik fikrlashning mazmun-mohiyati, uning bo'lajak tibbiyot mutaxassislari kasbiy tayyorgarligidagi o'rni hamda ushbu kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi case-study, muammoli ta'lim, simulyatsion texnologiyalar, dalillarga asoslangan tibbiyot, raqamli ta'lim vositalari va sun'iy intellekt texnologiyalarining imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, terapiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlarning samaradorligi va amaliy ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: klinik fikrlash, terapiya, kompetensiya, case-study, simulyatsion ta'lim, muammoli ta'lim, dalillarga asoslangan tibbiyot, sun'iy intellekt, tibbiyot ta'limi, innovatsion metodlar.

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные педагогические методы формирования компетенции клинического мышления при преподавании терапии. Раскрывается сущность клинического мышления, его роль в профессиональной подготовке будущих медицинских специалистов, а также возможности использования метода кейсов, проблемного обучения, симуляционных технологий, доказательной медицины, цифровых образовательных ресурсов и технологий искусственного интеллекта. Обоснована эффективность инновационных подходов в развитии профессиональных компетенций студентов медицинских образовательных учреждений.

Ключевые слова: клиническое мышление, терапия, компетенция, кейс-метод, симуляционное обучение, проблемное обучение, доказательная медицина, искусственный интеллект, медицинское образование, инновационные методы.

Annotation. This article examines modern pedagogical approaches to developing clinical reasoning competence in the teaching of therapy. The essence of clinical thinking, its significance in the professional training of future healthcare specialists, and the educational potential of case-study methods, problem-based learning, simulation technologies, evidence-based medicine, digital learning tools, and artificial

intelligence are discussed. The effectiveness and practical value of innovative teaching methods in enhancing students' professional competencies are also highlighted.

Keywords: clinical reasoning, therapy, competence, case study, simulation-based learning, problem-based learning, evidence-based medicine, artificial intelligence, medical education, innovative methods.

Kirish.

Zamonaviy tibbiyot ta'limi tizimida bo'lajak shifokorlarni tayyorlash nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki klinik vaziyatlarni to'g'ri baholash, tashxis qo'yish, davolash rejasini ishlab chiqish va bemor bilan samarali muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantirishni ham talab etadi. Shu nuqtai nazardan, terapiya fanini o'qitishda klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Klinik fikrlash shifokorning kasbiy faoliyatida markaziy o'rin egallaydi, chunki aynan ushbu kompetensiya yordamida mutaxassis bemorning holatini tahlil qiladi, mavjud ma'lumotlarni tizimlashtiradi, tashxis qo'yadi va davolash choralarini belgilaydi. Terapiya fanini o'qitish jarayonida klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirish bo'lajak shifokorlarning kasbiy tayyorgarligini oshirish va sog'liqni saqlash tizimida sifatli tibbiy xizmat ko'rsatishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Klinik fikrlash tushunchasi tibbiyot amaliyotida uchraydigan muammolarni ilmiy asosda tahlil qilish, kasalliklarning etiologiyasi va patogenezini tushunish, simptomlar va sindromlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash, differensial tashxis o'tkazish hamda optimal davolash usullarini tanlash qobiliyatini anglatadi. Ushbu kompetensiya oddiy yodlash yoki ma'lumotlarni qayta aytib berish bilan cheklanmaydi. Aksincha, u bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo'llash, tanqidiy va analitik fikrlash, muammolarni hal qilish hamda qaror qabul qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Shuning uchun terapiya fanini o'qitishda talabalarni faqat nazariy bilimlar bilan qurollantirish yetarli emas. Ularni real klinik holatlarni tahlil qilishga va mustaqil fikrlashga o'rgatish zarur.

Klinik fikrlash kompetensiyasining shakllanishi bir necha bosqichlarda amalga oshadi. Dastlab talabalar normal anatomiya, fiziologiya, biokimyo, patologik anatomiya va patologik fiziologiya fanlari orqali organizm faoliyatining nazariy asoslarini o'rganadilar. Keyinchalik terapiya fanini o'zlashtirish jarayonida ushbu bilimlarni amaliy klinik vaziyatlar bilan bog'lash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Terapiya fanining asosiy vazifalaridan biri talabalarda simptomlarni aniqlash, sindromlarni baholash va tashxis qo'yish ko'nikmalarini rivojlantirishdan iboratdir.

An'anaviy ma'ruza mashg'ulotlari ko'pincha nazariy bilimlarni yetkazishga qaratilgan bo'lib, klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish uchun yetarli imkoniyat yaratmaydi. Shu sababli zamonaviy tibbiyot ta'limida interaktiv va innovatsion metodlardan keng foydalanilmoqda. Bunday metodlar talabalarning

faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashini rag'batlantiradi va real klinik vaziyatlarga yaqin sharoitda bilimlarni qo'llash imkonini beradi.

Klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirishda eng samarali usullardan biri case-study, ya'ni klinik holatlarni tahlil qilish metodidir. Ushbu metodda talabalarga bemorning anamnezi, shikoyatlari, obyektiv ko'rsatkichlari va laboratoriya tekshiruvlari natijalari taqdim etiladi. Talabalar ushbu ma'lumotlarni tahlil qilib, tashxis qo'yish va davolash taktikasini ishlab chiqishlari kerak bo'ladi. Case-study metodi klinik fikrlashning barcha bosqichlarini qamrab oladi va nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lashga yordam beradi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi ham terapiya fanini o'qitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvda o'qituvchi talabalarga muammoli vaziyatlarni taqdim etadi va ularni mustaqil ravishda hal qilishga yo'naltiradi. Masalan, bemorda bir vaqtning o'zida bir necha simptomlar kuzatilganda talabalar ushbu belgilar asosida ehtimoliy kasalliklarni aniqlashlari va differensial tashxis o'tkazishlari talab etiladi. Bunday faoliyat tahliliy fikrlashni rivojlantiradi va talabalarni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi.

Simulyatsion ta'lim klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy va samarali vositalaridan biridir. Simulyatorlar, manekenlar va virtual bemorlar yordamida talabalar real klinik amaliyotga yaqin sharoitda ishlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Simulyatsion mashg'ulotlar davomida talabalar bemorni ko'rikdan o'tkazish, anamnez yig'ish, tashxis qo'yish va davolash algoritmlarini qo'llashni mashq qiladilar. Ushbu metod xatolarni xavfsiz muhitda tahlil qilish va tuzatish imkoniyatini yaratadi.

Klinik fikrlashni shakllantirishda dalillarga asoslangan tibbiyot (Evidence-Based Medicine) tamoyillaridan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Zamonaviy shifokor nafaqat mavjud bilimlarga tayanishi, balki ilmiy tadqiqotlar natijalarini ham tahlil qila olishi kerak. Talabalarni ilmiy maqolalar bilan ishlashga, klinik tavsiyalarni o'rganishga va tibbiy qarorlarni ilmiy dalillar asosida qabul qilishga o'rgatish klinik kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Kichik guruhlarda ishlash metodlari ham samarali hisoblanadi. Guruhli muhokamalar davomida talabalar turli nuqtai nazarlarni eshitadilar, o'z fikrlarini asoslaydilar va klinik muammolarni birgalikda hal qiladilar. Bu esa kommunikativ kompetensiyalar bilan bir qatorda klinik fikrlashni ham rivojlantiradi. Jamoaviy faoliyat shifokorlarning kelajakdagi multidisiplinar hamkorlikka tayyorlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Rol o'ynash texnologiyasi ham terapiya fanini o'qitishda keng qo'llaniladi. Talabalar shifokor va bemor rollarini bajarish orqali klinik vaziyatlarni modellashtiradilar. Ushbu metod nafaqat klinik fikrlashni, balki muloqot ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Bemor bilan to'g'ri muloqot qilish, savollar berish,

anamnez yig'ish va davolash bo'yicha tavsiyalar berish kabi ko'nikmalar amaliy mashg'ulotlar orqali shakllanadi.

Klinik konferensiyalar va klinik tahlillar ham muhim o'quv shakllaridan biri hisoblanadi. Talabalar real bemorlarning kasallik tarixlarini o'rganadilar, tashxis va davolash usullarini muhokama qiladilar. Bu jarayon klinik qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi va amaliy tajriba orttirishga yordam beradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi terapiya fanini o'qitishda yangi imkoniyatlarni yaratmoqda. Elektron ta'lim platformalari, virtual laboratoriyalar va klinik ma'lumotlar bazalari talabalarga mustaqil ta'lim olish imkonini beradi. Elektron klinik holatlar bilan ishlash orqali talabalar diagnostik algoritmlarni chuqurroq o'zlashtiradilar va o'z bilimlarini mustahkamlaydilar.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining tibbiyot ta'limiga kirib kelishi klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda yangi istiqbollarni ochmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar bemor ma'lumotlarini tahlil qilish, ehtimoliy tashxislarni taklif etish va klinik qarorlarni baholash imkonini beradi. Talabalar ushbu vositalardan foydalanish orqali zamonaviy tibbiyotning raqamli imkoniyatlarini o'zlashtiradilar.

Teskari sinf (Flipped Classroom) texnologiyasi ham klinik fikrlashni rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Talabalar nazariy materiallarni mustaqil ravishda o'rganadilar, auditoriya mashg'ulotlarida esa klinik vaziyatlarni tahlil qilish bilan shug'ullanadilar. Bu yondashuv amaliy faoliyatga ko'proq vaqt ajratish imkonini beradi va talabalarning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Terapiya fanini o'qitishda refleksiya metodidan foydalanish ham muhimdir. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarini aniqlash va ularni tuzatish yo'llarini izlash orqali kasbiy rivojlanishga erishadilar. Refleksiya klinik fikrlashning muhim elementi bo'lib, doimiy o'zini takomillashtirishga yordam beradi.

Klinik fikrlash kompetensiyasini baholash ham o'ziga xos yondashuvlarni talab qiladi. An'anaviy testlar nazariy bilimlarni baholash imkonini bersa-da, klinik qaror qabul qilish qobiliyatini to'liq aks ettira olmaydi. Shu sababli obyektiv strukturalashtirilgan klinik imtihon (OSCE), klinik vaziyatli topshiriqlar va portfoliolar keng qo'llaniladi. Ushbu baholash vositalari talabalar kompetensiyasini kompleks ravishda aniqlash imkonini beradi.

Bugungi kunda terapiya fanini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuvda asosiy e'tibor bilimlarni o'zlashtirishdan ko'ra ularni amaliy faoliyatda qo'llashga qaratiladi. Talabalar klinik vaziyatlarni tahlil qilish, muammolarni hal qilish va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatiladi. Natijada bo'lajak shifokorlar real klinik amaliyotga tayyor holda shakllanadilar.

Klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirishda o'qituvchining roli ham katta ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagog nafaqat bilim beruvchi, balki talabalarni mustaqil

fikrlashga yo'naltiruvchi mentor va fasilitator vazifasini bajaradi. O'qituvchi talabalarning fikrlash jarayonini rag'batlantirishi, ularga savollar berishi va muammolarni mustaqil hal qilish imkoniyatini yaratishi zarur.

Shuningdek, terapiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvdan foydalanish muhimdir. Klinik fikrlash anatomiya, fiziologiya, farmakologiya, patologiya va boshqa fanlar bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi. Turli fanlar o'rtasidagi integratsiya talabalarning bilimlarini tizimlashtirish va kompleks klinik qarashlarni shakllantirish imkonini beradi.

Tibbiyot ta'limining asosiy maqsadi bemor manfaatlarini ko'zlagan, yuqori malakali va mustaqil fikrlovchi mutaxassislarni tayyorlashdan iborat. Bunga erishishda klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Terapiya fanini o'qitishda qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar talabalarni amaliy faoliyatga tayyorlashda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa.

Xulosa qilib aytganda, terapiya fanini o'qitishda klinik fikrlash kompetensiyasini shakllantirish zamonaviy tibbiy ta'limning eng muhim vazifalaridan biridir. Ushbu kompetensiyani rivojlantirishda case-study, muammoli ta'lim, simulyatsion mashg'ulotlar, dalillarga asoslangan tibbiyot, guruhli muhokamalar, rol o'ynash texnologiyalari, sun'iy intellekt vositalari va boshqa innovatsion metodlardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega. Bunday yondashuvlar talabalarning analitik fikrlashini, diagnostik qobiliyatini, kasbiy qaror qabul qilish ko'nikmalarini va amaliy tayyorgarligini rivojlantiradi. Natijada bo'lajak shifokorlar murakkab klinik vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan, zamonaviy tibbiyot talablariga javob beradigan va bemorlarga sifatli tibbiy yordam ko'rsatishga qodir mutaxassislar sifatida shakllanadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Xamidov X.X. Ichki kasalliklar propedevtikasi. – Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2021.
2. Alimuhamedov S.M. Terapiya fanini o'qitish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Karimov B.A. Klinik tafakkur asoslari. – Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2022.
4. Axmedov A.R., Qodirov M.T. Ichki kasalliklar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
5. Rasulov N.N. Tibbiyot pedagogikasi va innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Tafakkur, 2023.
6. Yo'ldashev U.A. Tibbiyot ta'limida kompetensiyaviy yondashuv. – Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2022.